

Міністерство освіти і науки України
 Національний технічний університет
 "Дніпровська політехніка"

Електротехнічний

(факультет)

Кафедра перекладу

(повна назва)

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
 дипломного проекту (роботи)**

Бакалавр

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань **Гуманітарні науки**

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність **6.020303 Філологія**

(код і назва спеціальності)

спеціалізація **Германські мови та літератури(переклад включно)**

(назва спеціальності)

Кваліфікація **Фахівець у галузі філології, лінгвістики та
 перекладів,перекладач**

(назва кваліфікації)

на тему: Термінологізми у сучасній англійській мові, їх семантичні, лексичні та
 структурні особливості

Виконавець:

Студент **4** курсу, групи **ФЛ-14-1**

_____ Завалко А.О.
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівники проекту	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
	доц. Короткова С.В.		
Рецензент	доц. Орел М.В.		
Нормоконтроль	доц. Орел М.В.		

Дніпро
 2018

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка "**

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри

Перекладу

(повна назва)

Введенська Т.Ю.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« ____ » червня 2018 року

**ЗАВДАННЯ
на дипломний проект (роботу)**

бакалавра

(назва рівня вищої освіти)

студента ФЛ-14-1
(група)

Завалко А.О.
(прізвище та ініціали)

Тема дипломного проекту: Термінологізми у сучасній англійській мові, їх семантичні, лексичні та структурні особливості

затверджена наказом ректора НТУ"ДП" від 07.05.18. № 568-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
Теоретичний	<i>На основі матеріалів виробничих практик, інших наукових джерел розробити гіпотезу дослідження, визначити його мету та завдання, проаналізувати існуючі підходи до вивчення проблеми, яка досліджується</i>	25.12.2017
Практичний	<i>Розробити та обґрунтувати методи практичного аналізу обраних прикладів, зробити змістовні висновки щодо труднощів перекладу лінгвістичних явищ</i>	01.06.2018

Завдання видав

(підпис)

Короткова С.В.

(прізвище, ініціали)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

Завалко А.О.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання: 04.09.2017

Термін подання дипломного проекту до ЕК: 11.06.2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Термінологізми та їх поява в сучасній англійській мові.....	6
1.1 Сучасне вивчення термінологізмів.....	6
1.2 Термінологізми як результат взаємодії фразеології та термінології	13
1.3 Типи термінологізмів.....	20
Висновки до 1 розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. Утворення термінологізмів, їх семантичні, лексичні та структурні особливості.....	23
2.1 Процес формування термінологізмів.....	23
2.2 Термінологізація фразеологічних одиниць.....	25
2.3 Транспозиція термінів у нетермінологічний контекст і розвиток їх фразеологічного значення.....	28
2.4 Моделювання термінологічних фразеологізмів.....	29
Висновки до 2 розділу.....	44
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

Завдяки стрімкому прогресу, розвитку мистецтва, культури, науки, техніки та величезній кількості відкриттів у різних сферах знань, в мові з'являються нові, актуальні поняття. Таким чином, словник поповнюється новими словами та словосполученнями, вони набувають різного змісту та інтегруються у літературну мову, вживаються не тільки в тій сфері, де були започатковані, й за її межами, входять в повсякденне життя. Це відбувається через сумісні дослідження вчених різнопрофільних наук, наприклад біології та фізики, психології та лінгвістики, тощо. На основі денотативних значень термінів-слів і термінів-словосполучень розвиваються інші значення, подібні до первинного, але переосмислені. Ці новоутворення починають функціонувати в мові як фразеологічні одиниці, стають повноправною частиною фразеологічної системи мови.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що у наш час термінологізми з різних областей знань і науки все частіше стають у ряд з загальноновживаними словами/словосполученнями, та після детермінологізації набувають нових значень, вживаються не як «слова з особливою функцією», а як нові утворення, для яких характерна експресивність та сталість. Головна їх відмінність від звичайних фразеологізмів у здатності бути і терміном в певній галузі знань, і фразеологічною одиницею водночас.

Об'єктом дослідження виступають мовні одиниці, котрі поєднують у собі термінологічні і фразеологічні властивості, та сьогодні відомі нам як терміни і фразеологізми.

Предметом вивчення стали, власне, термінологізми, їх виникнення в сучасній англійській мові та їх характерні особливості.

Мета роботи полягає в тому, щоб комплексно розглянути термінологізм як результат взаємодії та взаємовпливу термінології і фразеології.

Позначена мета буде досягнута після виконання наступних **завдань** дослідження:

- виявити основні фактори, які зумовили появу термінологізмів;
- дослідити взаємодію термінології та фразеології;
- описати основні характеристики термінологізмів, детально розглянути їх типи, особливості, способи творення;
- визначити різницю між поняттями «термін» та «фразеологізм».

Доказом **наукової новизни** даної роботи є той факт, що наразі термінологізми вивчені не досконало. А оскільки вони є цікавими з лінгвістичної точки зору елементами та постійно поповнюють нашу мову все більше і більше, вони варті більшої уваги та поглибленого дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає у вивченні термінологізмів в якості нового сегменту сучасної англійської мови, опису їх особливостей, вживання та появи. У цій роботі ми розглянемо властивості термінологізма як окремого мовного явища, зміну його функціонування залежно від сфери вживання.

Результати дослідження термінологізмів можуть надалі бути використані на практиці викладання англійської мови, при вивченні термінології та фразеології, на курсах лексикології. В цьому заключається **практичне значення** роботи.

РОЗДІЛ 1.

ТЕРМІНОЛОГІЗМИ ТА ЇХ ПОЯВА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Сучасне вивчення термінологізмів

Проблема термінології, а разом з цим, і проблема дефініції терміна, є одними з найбільш актуальних питань сучасного мовознавства. У зв'язку з розвитком науки і техніки, появою все нових галузей науки, різних її відгалужень, термінології та терміносистеми даних областей також стрімко розвиваються і потребують впорядкування, ретельного аналізу і вивчення.

Треба відзначити, що сучасна людина живе в такій культурному середовищі, яке складалося протягом тисячоліть. Це середовище є складним явищем, непомітно впливає на людину, що впливає на його світогляд і вчинки та визначає її.

Один із елементів цієї культурного середовища, що є одночасно і результатом розвитку цивілізації і одним із засобів її формування, – мова і, перш за все, спеціальна лексика – сукупність лексичних одиниць (в першу чергу термінів) спеціальних областей знання, «особливий пласт лексики, найбільш легко піддається свідомому регулюванню та впорядкуванню, в якому найбільш наочно виявляється зв'язок розвитку мови з історією матеріальної і духовної культури народу» [12, 8].

Відомо, що в зв'язку з ростом науково-технічних знань, велика кількість нових слів, що з'являються в сучасних мовах, становить спеціальна лексика, тобто, термінологічні одиниці. Зростання числа термінів різних наук – природних, точних, гуманітарних – випереджає зростання кількості загальноживаних слів мови; в даний час число термінів окремих наук (хімії, біології) може

перевищувати число неспеціальних слів мови. При цьому безліч термінів проникає в загальноповсякденну мову, а термінологічні проблеми роблять все більший вплив на мову в цілому, тому вивчення спеціальної лексики стає все більш важливим для розвитку лексичної системи мови.

Поняття «термін» в науці в основному сформувалося до початку ХХ століття. Дослідження термінології мають велику історію. Сучасні роботи в області термінологічної лексики із застосуванням принципів автоматизації та інженерно-лінгвістичного моделювання в її описі базуються на фундаменті, закладеному класиками російської та радянської лексикографії та термінознавства (О.О. Реформатський, В.В. Виноградов, Д.С. Лотте, Л.В. Щерба та ін.), а також зарубіжними мовознавцями, які звертали увагу на проблеми термінів і спеціально займалися термінологією (Ф. де Соссюр, Е. Бенвеніст та ін.). За словами О.О. Реформатського, «термінологія – це властивість науки, техніки, політики, тобто сфер інтелектуально організованої соціальної дійсності. Термінологія насамперед пов'язана з системою понять даної науки» [36, 47]. Відомо, що в 60-і роки ХХ століття «в зв'язку з інтенсивним зростанням наукового знання в мові з'являється велика кількість нових термінів, тому явище термінологізації приковує до себе увагу багатьох лінгвістів. Різкий стрибок у розвитку термінології призводить до того, що в ній стали вбачати особливий, швидко розвивається лексичний лад, групу загальнонародної лексики, яка існує у відповідності зі специфічними закономірностями» [2, 37].

Говорячи про роботу вітчизняних термінологів в період з кінця 90-х років ХХ століття і по теперішній час, В.М. Лейчик зазначає період подальшого розвитку термінознавства (перший період розвитку вітчизняної термінології - виникнення і формування основ термінологічної теорії і практики, другий – виділення термінознавства в якості самостійної наукової дисципліни), який характеризується появою більш 50 монографій, присвячених розробці питань

термінології і термінознавства, зокрема, розвитку принципово нового напрямку в термінологічній науці – когнітивного термінознавства. Воно «відкриває нові горизонти у вивченні термінів і їх сукупностей з точки зору теорії знання і пізнання» [28, 29].

Вчені по-різному визначали термінологію. Так, Р.Ю. Кобрін характеризував сукупність термінів як «особливі лексико семантичні пласти природної мови», в яких технічні або наукові поняття «можуть передаватися мовою за допомогою декількох слів, об'єднаних семантично і граматично складених термінів ...» [19, 8]. Розглядаючи термінологію як власне лінгвістичну дисципліну, М.Г. Бергер визначав її як «науку, граничну між мовознавством (наукою про мову), наукою про науку (метанаукою) і всіма іншими науками» [6, 317]. Б.М. Головін також відзначав нерозривність термінології і мови, характеризує термінологію як сукупність і систему термінів, що функціонують в структурі тієї чи іншої мови [11, 14]. Л.І. Скворцов, визначаючи завдання вивчення і оцінки взаємодії літературної мови з професійно-технічними сферами мови, говорить про інтелектуалізацію мови, погоджуючись з П.Н. Денісовим в тому, що цей процес «викликає до життя детермінологізацію, що відбувається в сфері повсякденного спілкування, в яке вплітаються розширено зрозумілі науково-технічні терміни» [37, 11].

Багато дослідників різних терміносистем і термінологій намагалися зрозуміти сутність термінів не тільки з точки зору їх утворення та організації, а й ставили питання про відмінності, що існують між термінологічною та загальноживаною лексикою. Така різниця лежить в природі мови. Терміни відносяться до професійної мови, вони мають спеціальне значення, яке виражає і формує професійне поняття. Терміни застосовуються в процесі пізнання та освоєння наукових і професійно-технічних об'єктів, та відносин між ними.

У лінгвістичному плані виявлення певних семантичних і граматичних властивостей різних терміносистем сприяє уточненню поняття лексико-семантичної системи мови в цілому. У зв'язку з цим О.С. Герд вважає термін «певним типом слів, особливою лексико-семантичною одиницею», підкреслюючи, що «специфіка терміна не в плані вираження, а в плані змісту» [9, 2].

О.Д. Хаютін, розглядаючи термін в лінгвістичному плані, зазначав, що «термін може бути визначений як слово або словесний комплекс, що співвідноситься з об'єктом (поняттям або матеріальним об'єктом) певної галузі пізнання і вступає в системні відносини з іншими подібними словами і словесними комплексами, утворюючи разом з ними особливу систему – термінологію» [44, 16].

В.М. Лейчик підкреслює, що «терміни, будучи засобами позначення спеціальних понять, несуть у своїй змістовній структурі ознаки і спеціальних, і логічних понять. Можна тому констатувати, що ознаки логічного поняття накладаються «зверху» на змістовну структуру терміна, і, таким чином, термін являє собою складне багат шарове утворення, в якому природномовний субстрат і логічний суперстрат утворюють відповідно нижній і верхній шари, а серцевину його становить термінологічна сутність, що включає специфічну концептуальну, функціональну і формальну структуру» [26, 21]. Згідно до В.М. Лейчика, термін – лексична одиниця певної мови для спеціальних цілей, що позначає загальне – конкретне або абстрактне – поняття теорії певної спеціальної галузі знань або діяльності (при цьому не слід забувати, що дане визначення є статичним, дещо спрощеним і не враховує те, що було сказано про досягнення когнітивного термінознавства [28, 31].

Довгий час вивчення термінів велося в рамках лексикології. У науці панувала думка про обов'язкову однозначність термінів, системність та впорядкованість. Та щодо власне термінології, у неї було два визначення. Згідно

першого, термінологія – це сукупність слів та словосполучень, які називають спеціальні об'єкти та виражають спеціально-професійні поняття. А згідно другого, це – розділ мовознавства, вивчаючий сукупність термінів, їх граматичну організацію та закони функціонування [10, 7].

Згодом, наприкінці 60-х років, було запропоновано розділити терміноведення та термінологію. Термінознавство – розділ науки, що досліджує закони організації та функціонування термінів. Термінологія – сукупність слів і словосполучень, що виражають спеціально-професійні поняття. Вказуючи на необхідність диференціації понять «термінологія» і «терміносистема», Р.Ю. Кобрін відзначав, що 1. «Термінологія – сукупність (безліч слів і словосполучень, що позначають спеціальні (професійні) наукові і технічні поняття для наукового, навчального або виробничого спілкування. 2. Термінологічна система – впорядкована множина термінів з явно вираженими і зафіксованими в словниках і класифікаційних схемах відносинами між ними» [42, 38]. Таким чином поняття набули більш конкретних, розмежованих значень.

Термінологізм – це поняття, котре ввела О.О. Нікуліна [31, 219], спираючись на попередні дослідження В.В. Виноградова та О.В. Куніна. В нашій роботі ми будемо спиратися на цей термін для визначення термінологічного фразеологізму.

У 70-80-х роках минулого століття питання термінологізмів підіймалось у працях В.М. Лейчика, К.Я. Авербуха, І.М. Волкової, А.І. Моїсеєва, Е.Ф. Скороходько та інших вчених у 4 напрямках:

- 1) лінгвістичний опис природи терміну та організації термінології;
- 2) автоматизовані методи аналізу термінології;
- 3) аналіз термінології з метою конструювання мов для сучасних інформаційних систем;
- 4) стандартизація науково-технічної термінології.

Всі ці напрямки вивчення об'єднувала та об'єднує і сьогодні роль термінів у комунікативних процесах.

Комунікація – це повідомлення або передача мовними засобами змісту висловлювання. Також це – обмін інформацією між соціальними суб'єктами за допомоги семіотичної (знакової) системи. Згідно до Б.М. Головіна та Р.Ю. Кобріна, «комунікація можлива не тільки між соціальними суб'єктами, а й, наприклад, між людиною і сучасної електронно-обчислювальної машиною, а також між різними технічними пристроями» [10, 12].

На думку С.Д. Шелова, терміни виконують найважливішу комунікативну функцію – забезпечення взаєморозуміння між представниками різних сфер знань та наукових дисциплін. [45, 3]. А як підзначила В.Ф. Новодранова, «з точки зору комунікації термін повинен бути лаконічний і зручний для вживання, він повинен дотримуватися правил економії, компактності і повинен задовольняти умовам професійного спілкування» [33, 151]. Інакше кажучи, термінологія грає важливу та багатогранну роль у комунікативних процесах.

Термінологічна система як феномен іншої семіотичної природи, ніж система природної мови, входить в нього на положенні приватної і відокремленої системи мовних знаків. Термін не є елементом загальної мови, поки його зміст не стає широко відомим; коли позначається терміном поняття виходить за межі системи спеціальних понять і стає елементом загальномовна лексики, термін входить в загальноповживану мову і стає словом спільної мови, залишаючись як і раніше терміном у термінологічній системі. Це положення доводить, що, незважаючи на різницю між терміном і словом, описану вище, у них є багато спільного, головним чином те, що і термін і слово є одиницями комунікативної системи мови. Недарма, визначаючи термін, вчені починають з того, що термін – це слово (або словосполучення), основний понятійний елемент мови.

Сучасні логіки вживають поряд з терміном «термін» і слово «терм». «Терм (англ. term, фр. terme від лат. terminus – «межа», пізніше – «вираз, визначення»), в логіко-математичному плані – аналог або доповнення природних мов, тобто, вираз, що означає (або описує) який-небудь об'єкт і універсум предметної області передбачуваної моделі цього обчислення» [Філософський словник 1981: 681]. В англійській мові використовується одне і те ж слово *term*, яке має ряд значень. Це ще один доказ того, що, не дивлячись на різницю, термін і слово мають споріднені риси.

У сучасній англійській мові розмежовують мову для загальних цілей та мову для спеціальних цілей – Language for General Purposes (LGP) и Language for Specific Purposes (LSP). У цьому випадку терміни (як одиниці термінології) використовуються для спеціальних цілей. Відомо, що терміни можуть вживатися як і спеціалістом, так і неспеціалістом у даній сфері. Наприклад, у процесі спілкування між лікарем та пацієнтом, механіком та водієм авто, вчителем та дітьми.

Відповідно до теорії Б.Н. Головіна і Р.Ю. Кобріна, словотвір термінів, утворення термінів – словосполучень в основному підпорядковане загальномовним законам; функціонування морфолого-синтаксичних моделей термінів в спеціальних текстах статистично відмінно від функціонування аналогічних моделей загальноновживаних слів і словосполучень в художніх текстах, хоча в спеціальних текстах, поряд з термінами функціонують і загальноновживані слова [10, 11].

Відзначимо, що семантична цілісність неоднослівних термінів розуміється дослідниками по-різному. На думку О.М. Кожина «семантична неподільність безпосередньо складових – це не арифметичний вираз доданків, а інше утворення, що відрізняється структурно-семантичним єдністю частин висловлювання і індиферентність до лексичного значення поєднаних слів» [21, 74]. Р.Ю. Кобрин

виводить цілісність значення складених термінів із суми значень їх компонентів, тобто за його твердженням, значення складених термінів дорівнюють сумі значень складових їх частин [20, 9].

Необхідно відзначити, що терміни не функціонують ізольовано, а виявляють різні структурно-семантичні зв'язки зі спеціально-семантичними словами і словосполученнями, які необхідні для передачі інформації, але не є термінами, а також з певною групою слів загальнолітературної мови, не пов'язаних з вузькою тематичною спрямованістю тексту, але необхідних для організації «словесної тканини тексту» [15, 6].

Вирішення проблеми вивчення термінологічних словосполучень окремо від загально лексичних питань неможливе. Бо вимоги, котрі вважаються специфічними для терміносистем, виступають загальними вимогами до лексики літературної мови, до різних шарів загальноживаної лексики. Проблема формування та функціонування кількаслівних термінів тісно пов'язана з постановкою ряду питань про функціонування та роль фразеологічних словосполучень в сучасній англійській мові, їх взаємозалежність та взаємодію.

Питання про мовний статус надслівних термінів, відношення термінологічних словосполучень до фразеології є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку мови в цілому. Семантична самостійність надслівних термінів розглядається на рівні фразеологічних одиниць в порівнянні зі словосполученнями, відмічена внутрішня схожість складених термінів та фразеологізмів.

1.2 Термінологізми як результат взаємодії фразеології та термінології.

Вперше питанням фразеології як лінгвістичної дисципліни зацікавився видатний лінгвіст Є.Д. Поліванов. На його думку, якщо лексика вивчає індивідуальні лексичні значення слів, морфологія – формальні значення слів,

синтаксис – формальні значення словосполучень, то «виникає потреба в особливому відділі, який був би порівняний з синтаксисом, але в той же час мав на увазі не загальні типи, а індивідуальні значення даних окремих словосполучень, подібно до того, як лексика має справу з індивідуальними (лексичними) значеннями окремих слів. Цьому відділу мовознавства, як і сукупності досліджуваних в ньому явищ, я і приділяю назву фразеології (вказу, що для даного значення пропонується і інший термін – ідіоматика» [22, 11].

Розглянемо значення такого мовного явища як фразеологізм. Фразеологізм – це усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів [2, 638].

Пильне вивчення фразеології як самостійної дисципліни, що почалося з середини 40-х років з моменту появи робіт В.В. Виноградова, вимагало вирішення широкого кола проблем.

Провідні фразеологи підкреслюють величезне значення теорії В.В. Виноградова, бо його праці мали і мають вплив на всі дослідження в області фразеології. Його колега Н.М. Амосова розділяє цю думку, тому оголосила, що «концепція акад. В.В. Виноградова – це особлива ступінь у розвитку теорії "нерозкладних" сполучень, більш висока в порівнянні з тим, що було зроблено в російському мовознавстві до нього» [4, 5]. Фразеологічна теорія В.В. Виноградова складалася під впливом поглядів відомого вченого-лінгвіста Ш. Баллі, який ввів термін *phraséologie* і підрозділив фразеологічні одиниці на два основних типи: «фразеологічні єдності» і «фразеологічні ряди» (або «звичні поєднання») і один проміжний тип – дієслівні поєднання (перифрази дієслів типу *decider - prendre une décision* [5, 14, 70]). Але основне значення фразеологічної теорії В. В. Виноградова полягає в тому, що завдяки їй фразеологічні одиниці отримали більш обґрунтоване визначення саме як лексичні комплекси.

Безумовно, значення праць В.В. Виноградова для вивчення фразеології дуже велике. З появою його робіт такі важливі завдання як визначення фразеологічних одиниць, методи їх вивчення, системний характер фразеології і стійкість фразеологізмів, стали представляти науковий інтерес для таких вчених, як Н.Н. Амосова (1963), В.М. Архангельський (1964), Ю.В. Аваліані (1964), О.В. Кунін (1964, 1970, 1972), В.М. Телія (1966), С.Г. Гаврін (1974): вчені звернулися до проблеми визначення фразеологічної одиниці і класифікації типів фразеологічних одиниць, встановлення обсягу фразеології і критеріїв фразеологічності; дослідження фразеологічної семантики і основних семантичних категорій у фразеології вивчалися в роботах Ю.Д. Апресяна (1956), Л.І. Ройзензона (1965), І.І. Чернишової (1967).

Варто згадати ще одного видатного вченого-фразеолога О.В. Куніна, бо його вчення також були серйозним вкладом у дослідження фразеології англійської мови. О.В. Кунін вказував, що роботи В.В. Виноградова стали «поворотним пунктом у справі вивчення фразеології різних мов» [22, 21]. Однак для вивчення фразеологічного складу англійської мови О.В. Кунін запропонував власну теорію, яка лягла в основу оригінальної теорії фразеології англійської мови, які раніше не що була предметом вивчення науковців-лінгвістів. Ця теорія згодом була взята за основу оригінальної теорії фразеології англійської мови та раніше ніким не була досліджена.

Головна ідея праць О.В. Куніна полягає в висвітленні такої властивості фразеологічних одиниць як сталість. Вчений показав, що сталість фразеологічного об'єднання це комплексне явище, яке включає в себе наступні особливості:

- сталість вживання;
- сталість на структурно-семантичному рівні (відсутність моделі утворення фразеологічного об'єднання);
- сталість частково або повністю переосмисленого значення;

- сталість лексичного складу;
- морфологічну сталість.

Відповідно до концепції А.В. Куніна:

1) Фразеологічний склад мови носить системний характер, а не є простою сумою ізольованих один від одного фразеологізмів. Фразеологізмам як одиницям фразеологічного рівня властиві певні закономірності як у відносинах їх компонентів між собою, так і в стосунках фразеологічних одиниць між собою.

Фразеологічна мікросистема або фразеологічний рівень – це традиційна єдність відносин між компонентами фразеологічних одиниць і фразеологічних одиниць між собою на основі їх структурно-семантичної побудови. Сутність ізольованої фразеологічної одиниці не може бути розкрита поза фразеологічної системи.

2) Хоч фразеологічні одиниці мають свої закономірності, а аж ніяк не виступають тільки як результат взаємодії закономірностей інших рівнів мови, фразеологізми пов'язані системними відносинами з одиницями інших рівнів.

3) Системний характер взаємини двох рівнів, фразеологічного і лексичного, проявляється в наявності бінарних опозицій: віддільність фразеологічного об'єднання – щільнооформленість слова, стійкість фразеологічного об'єднання на фразеологічному рівні – стійкість слова на лексичному рівні, фразеологічне значення – лексичне значення.

4) Фразеологія складається з трьох розділів: ідіоматика, ідіофразеоматика і фразеоматика. Цей поділ ґрунтується на різних типах значень фразеологізмів: від більш ускладнених до менш ускладнених [23, 90; 24, 26].

В основі теорії О.В. Куніна – принцип структурно-семантичної моделі. Саме цей єдиний принцип дозволив автору виділити три розділи: ідіоматику, ідіофразеоматику і фразеоматику. Причому ідіофразеоматика і ряд груп, що входять у фразеоматику, були виділені автором вперше.

Теорія О.В. Куніна, запропонована для англійської фразеології, не тільки заповнила багато прогалин, а й дала можливість усвідомити значення фразеології для будь-якої мови, сприяла відділенню фразеології в самостійну дисципліну і відкрила поле діяльності для вивчення фразеології в різних мовах. Методи дослідження фразеологічних одиниць, обґрунтовані О.В. Куніним, широко використовуються при написанні робіт, присвячених фразеологічним одиницям і іншим мовним явищам.

У перших спробах класифікації фразеологізмів застосовувався принцип зв'язку між складовими частинами сполучення. Цей зв'язок розглядався структурно від простого до складного і від стійкого до нестійкого, а формальні характеристики замінювалися інтуїцією. Як складова частина вітчизняних досліджень, з'явилася ґрунтовна класифікація В.В. Виноградова, у якій розрізняються три типи фразеологізмів: фразеологічні єдності, сполучення і зрощення.

Фразеологічні єдності – це сполучення, у яких зберігається ознака семантичної роздільності складових частин, а, звідси, і часткова умотивованість загального значення, наприклад: *bit by bit* – мало-помалу, а *black sheep* – паршива вівця, *angelic patience* – ангельське терпіння.

Фразеологічні сполучення – це звороти, які утворені внаслідок поєднання фразеологічно зв'язаних значень слів, наприклад: а *balmy voice* – медовий голосок, *baking weather* – спека, *Augean stable* – авгієві стайні. Сполучення цього типу, як правило, аналітичні.

Фразеологічні зрощення – це найскладніші стійкі сполучення; їх нероздільне значення не залежить від значення окремих компонентів, наприклад: *after meat comes mustard* – дорога ложка до обіду, *all ales and skittles* – безтурботне життя, а *battle of the books* – учений диспут і т. п.

При дослідженні найважливіших аспектів мови, Ю.Н. Караулов вказав на 2 проблеми: «звідки береться початковий сенс (це область взаємин мови і свідомості, зокрема, і проблема походження мови); як один і той же сенс може вливатися в різні тексти, а один текст інтерпретуватися різними значеннями (це область стилістики, а ширше – взаємозв'язків мови і суспільства)» [16, 18]. Це змушує нас звернутися до причинно-наслідкового зв'язку, за допомогою котрого стає можливим відкриття факторів і процесів, зумовлюючих появу термінологічних фразеологізмів.

Питання впливу термінології на формування фразеологічних одиниць були висвітлені у роботах Ф.П. Філіна, Ф.П. Сороколетова, В.Г. Гака та інших вчених. Ф.П. Філін зауважив, що спеціальна термінологія є найважливішим ресурсом для поповнення лексичного складу літературної мови [43, 183]. Його думку розділяв Ф.П. Сороколетов, доповнюючи її тим, що, наприклад, терміни, які мають відношення до суспільно-політичного аспекту життя, скоріше за терміни з інших сфер поповнюють ряди загальноповживаних слів та стають більш зрозумілими для широких мас. Також лексичний запас мови значно поповнили космічна та астрономічна термінології [41, 250].

Терміни наразі все частіше використовуються поза межами сфери свого первинного призначення, як, наприклад, деякі фізичні терміни (*chain reaction, quantum leap, average value*), хімічні (*acid test*), математичні (*unknown quantity*) та технічні (*high gear*).

Також існує велика кількість термінологічних фразеологізмів, які виникли на основі наступних категорій термінів:

- морські (*cast/drop anchor, at close quarters, take heavy weather, sail near/close to the wind*);
- військові (*be/keep on the alert, be/rise in arms, right about face, take cover*);

- спортивні (*also ran, batting average, take smth on the chin, one over the eight*);
- політичні (*brain trust, go into committee*);
- терміни мистецтва (*be in alt, have smth. in the aisles*).

Та якщо розглядати питання трансформації мовних одиниць з іншого боку, то пропоную виявити фразеологізми, які можуть стати складовими терміносистем таких сфер, як економіка, політика, спорт, військова та юридична термінології.

В економіці це будуть наступні фразеологізми і фразеологічні одиниці:

– *freeastray* (букв. вільна втрата шляху; терм. вантаж, помилково розвантажений не на станції призначення та безкоштовно відправлений по вірному призначенню);

– *act of God* (фраз. стихійне явище, непідвладне людині; терм. стихійне явище (у страхових полісах));

– *wearandtear* (букв. ношення та розрив; терм. зниження цін на вантажні автомобілі через їх старість або пошкодження);

– *fallen angel* (фраз. занепалий ангел, злий дух, диявол; терм. компанія, рейтинг якої понизився, облігація, яка втратила свій рейтинг).

Приклади з політичної сфери:

– *appeal to Caesar* (фраз. звернутися до верховної влади, до авторитета; терм. звернутися до виборців на виборах);

– *Bretton Woods* (букв. Бреттонські ліси; терм. Бреттонвудська угода про післявійськову валютну систему);

– *favourite son* (фраз. улюблений син країни (Дж. Вашингтон); терм. популярний політичний діяч, що висувається у президенти).

Звертаючись до спортивної лексики, маємо наступні фразеологізми:

– *fair go* (фраз. справжній успіх; терм. чесний бій у боксі з дотриманням правил);

– *carry the ball* (фраз. виконувати замість когось будь-які обов'язки та завдання; терм. вести м'яч, проявляти ініціативу у грі);

– *lay-up* (фраз. вирішити просту задачу; терм. кидок м'яча у корзину з малої відстані).

У військовій термінології теж наведено декілька подібних фразеологічних об'єднань:

– *Black Maria* (фраз. в'язнична карета; терм. німецьке димове знаряддя за часів Першої світової війни);

– *hot corner* (фраз. небезпечне положення; терм. саме пекло, гаряча ділянка бою);

– *to shoot the ball into one's own goal* (фраз. забити м'яч у власні ворота; терм. нашкодити самому собі при військових діях у результаті неоправданого ризику).

Та наостанок пропоную розглянути юридичну термінологію:

– *in the cart* (букв. знаходитись у возі; терм. несвідомо поставити когось у незручне становище);

– *add insult to injury* (букв. супроводити образу завданням каліцтва; фраз. продовжувати наносити образи);

– *to kill two birds with one stone* (фраз. вбити двох зайців одним ударом; терм. успішно впоратися з вирішенням відразу декількох справ одним зусиллям).

Власне, можна зробити висновок, що фразеологічні одиниці схильні до процесу термінологізації. А ті одиниці, котрі вже набули термінологічного значення, починають повноправно функціонувати у складі різноманітних терміносистем.

1.3 Типи термінологізмів

Типологічний аналіз термінологізмів дозволяє виділити наступні їх типи:

- лексичний аспект (за наявності термінів у складі одиниць);
- лексико-граматичний аспект;
- стилістичний аспект;
- соціологічний аспект («відкриті» та «закриті» терміносистеми).

Розглянемо приклади термінологізмів опираючись на дану типологію.

В залежності від наявності терміноелементу їх можна розділити на 3 групи:

- одиниці, які складаються лише з термінів (*acid test, chain reaction, shift gears*);
- одиниці, які мають в складі термін і нетермін (загальнолітературні слова) (*tidal wave, quantum jump, lucid interval*);
- одиниці, які складаються лише з загальнолітературних слів (*get under way, draw a blank*).

Лексико-граматичний аспект відображений у класифікації термінологізмів за частинами мови. Найбільше у англійській мові а) дієслівних термінологізмів: *beat a retreat, shorten sail, hold one's ground, bear the brunt*. На 2 місці по кількості – б) субстантивні утворення: *a zero hour, a preliminary canter*. Також є в) адвербіальні: *across the board, at close quarters, from stem to stem*.

У сучасній англійській мові спостерігається тенденція до зрощення, або блендам, коли одна частина слова взаємодіє з іншою, і в результаті з'являється гібридне слово. Таким чином, термінологічний фразеологізм, термін, який має право на існування в тому сенсі, який ми пояснили вище, може бути перетворений в термінологізм.

Висновки до 1 розділу

У сучасній англійській мові відбувається інтеграція термінологічної лексики у загальноживану мову. Це пов'язано із розвитком усіх галузей науки, техніки та культури, із взаємодією різних сфер знань, в результаті якої з'являються суміжні науки, із прогресом у житті суспільства.

При активному розвитку різних областей знань відбувається обмін спеціальною лексикою, яка стає доступнішою для більшої кількості шарів населення. Поступово значення термінологізмів переосмислюється, змінюється, набуває нових відтінків та метафоричних, фразеологічних значень. Фразеологічні одиниці схильні до процесу термінологізації. А ті одиниці, котрі вже набули термінологічного значення, починають повноправно функціонувати у складі різноманітних терміносистем.

Так як розглянуті надслівні утворення мають кілька значень, для відображення даного феномена в мові пропонується термін «термінологічний фразеологізм» або «термінологізм», покликаний відобразити складну природу даних мовних явищ.

При перетворенні фразеологічної одиниці в термінологічний контекст у неї розвивається термінологічне, специфічне значення, яке, однак, безпосередньо пов'язане з першим, фразеологічним. Піддаючись процесу термінологізації, надслівні утворення стають повноправними членами терміносистем.

Специфіка ж даного процесу полягає в тому, що новоутворені терміни функціонують у так званих «відкритих» терміносистемах, не стаючи термінами хімії, фізики або інших природних наук, а відносяться до області фінансів, політики, спорту і т. п.

РОЗДІЛ 2.

УТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЗМІВ, ЇХ СЕМАНТИЧНІ, ЛЕКСИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ.

2.1 Процес формування термінологізмів

Так, висвітлюючи шляхи утворення фразеологічного об'єднання в англійській мові, А.В. Кунін помічав, що «для фразеологічних одиниць, утворених в результаті переосмислення стійких сполучень нефразеологічного характеру, типовий чотириступеневий процес розвитку:

- а) стадія потенційної стійкості нефразеологічного характеру,
- б) стадія стійкості нефразеологічного характеру,
- в) стадія потенційної фразеологічної стійкості,
- г) стадія фразеологічної стійкості» [22, 11].

Процес переходу терміна у фразеологізм представлений в різних роботах як «засіб номінації» [35, 7]; «зміна значення терміна, поява нових особливих смислових відтінків, зміна їх предметної співвіднесеності» [40, 190]; «результат часткової деетимологізація перш мотивованих позначень» [30, 190]; «відображення соціальних явищ, що сприяють подвійному характеру детермінації великого числа слів, що функціонують як в науковому стилі прози, так і в загальноживаній мові» [Мостовий 1971: 479]; «три етапи асиміляції спеціальної термінології» [8, 30]; «трансформація терміносполучень у фразеологізм» [39, 33]; «рівні відволікання» [32, 47].

Л.А. Капанадзе вказувала, що, потрапляючи в неспеціальні мовні сфери, термін набуває конотації, що ведуть до його повної детермінологізації [17, 80]. Під детермінологізацією автор розуміє запозичення слів і словосполучень з термінологічної системи і повне засвоєння їх мовою художньої літератури.

Детермінологізація, на думку Л.А. Капанадзе, викликається двома причинами: екстралінгвістичною (розвиток науки, техніки, зростання її ролі в житті суспільства, пропаганда наукових знань), і внутрішньо лінгвістичною, яка породжується системними зв'язками і відносинами усередині мови [17, 81].

Процес детермінологізації багато в чому пояснюється ступенем залучення широких мас в сферу діяльності тієї чи іншої професійної групи: безумовно, існує різниця між детермінологізаціями, наприклад, терміносистеми електроніки або кібернетики, становлення яких проходило на пам'яті одного або двох поколінь носіїв мови, і терміносистем, які налічують десятки або сотні років, переплених з багатовіковою історією мови, традиціями і звичаями країни (терміносистеми морського справи, військової справи, спорту). Термінологічна лексика подібних галузей настільки глибоко проникає в загальноповсякденну мову, що провести більш чіткі межі часто виявляється нелегко [34, 6].

Незважаючи на різницю у визначенні процесу переходу терміна у фразеологізм, лінгвісти в основному погоджуються з присутністю в ньому метафоризації, відволікання, переосмислення. Однак з нашої точки зору, є і істотний недолік в тлумаченні даного процесу: говорячи про «переході терміна у фразеологізм», вчені недооцінюють особливість розглянутих мовних одиниць, яка проявляється в наявності двох (або більше) значень: обов'язково – термінологічного/професійного і фразеологічного, причому число фразеологічних значень може перевищувати одну одиницю.

Процес утворення термінологічних фразеологізмів має кілька взаємопов'язаних і взаємозалежних етапів, а саме:

1) первинне вживання терміносполучень в нетермінологічному контексті (в художніх творах такі словосполучення іноді виділяються лапками, або персонаж сам посилається на термін, вживаючи його в переносному сенсі; часто лапки або посилення автора або персонажа на ту чи іншу терміносистему продиктовані

прагненням автора привернути увагу читача до що відбувається акту комунікації, його особливостям, зазначенням на професію героя твору або для створення гумористичного ефекту);

2) закріплення переносного значення шляхом регулярного вживання в мові і загальнолітературній мові; а отже, деетимологізація як розбіжність початкового сенсу словосполучення і стоячого за ним поняття і часткова або повна детермінологізація (графічно даний етап характеризується відсутністю лапок або посилань на терміносистему);

3) здатність термінологічного фразеологізму до словотворення (якщо його структура це дозволяє), що спирається на словоскладання; афіксацію; синтаксичні перетворення;

4) детермінологізація новоствореної фразеологічної одиниці.

2.2 Термінологізація фразеологічних одиниць

Нині процес поповнення словника, появи нових слів і розвитку у них нових значень відбувається набагато швидше не тільки в зв'язку з розвитком новітніх технологій та появою нових галузей науки і техніки, а й внаслідок різкого збільшення обсягу, якості та багатомовності комунікації. Проникнення термінологічних словосполучень у фразеологічну систему англійської мови і, одночасно, термінологізація фразеологізмів, являють собою дуже цікаве явище для сучасного мовознавства.

Тісному зв'язку спеціального і загальнолітературної мови в різні роки присвячували свої роботи провідні вітчизняні лінгвісти. Р.А. Будагов в «Нарисах з мовознавства» вказував, що «слід відрізнити багатозначність в технічній термінології і багатозначність в загальнолітературній мові» [7, 19].

Про вплив термінологічної лексики писала Л.А. Капанадзе; зокрема, вона згадувала про те, що, «залучаючись в сферу літературної мови, деякі групи

термінів отримували образні переосмислення і ставали яскравими метафорами» [17, 42].

В.П. Даниленко відзначала, що «адміністративно-територіальне» положення термінології, коли вона «перебуває в межах загальнолітературної мови, але на правах самостійного сектора, обумовлює, з одного боку, відому свободу, самостійність розвитку, і навіть можливість впливу термінології на розвиток загальнолітературної мови» [13, 11].

У статті «Терміни-фразеологізми в ряду номінативних словосполучень термінологічного характеру» (2003) В.М. Лейчик не тільки визначає різні критерії розмежування термінів-словосполучень, а й висуває вельми актуальну проблему перетворення загальноновживаних фразеологізмів в терміни. У цьому дослідженні аналізується процес переходу фразеологізмів в розряд термінологічних словосполучень в двох випадках: 1) коли термінологізації піддається безпосередньо фразеологічна одиниця і 2) коли в розряд термінів переходять такі фразеологічні об'єднання, які були утворені від термінів і пройшли етапи детермінологізації і деспеціалізації.

В результаті аналізу 33-х фразеологічних одиниць, які зазнали термінологізації, виявилось, що фразеологічні об'єднання можуть переходити в розряд термінів наступних терміносистем:

- економіка, фінанси – *give way* (фраз. відступитися, дати волю; терм. знизитися в ціні), *act of God* (фраз. стихійне лихо, невідвладне людині; терм. стихійне лихо (у фрахтових контрактах і страхових полісах)), *be in free fall* (фраз. перебувати у вільному падінні; терм. швидко, стрімко падати (про ціни, курс акцій)), *fallen angel* (фраз. занепалий ангел, злий дух, диявол, або занепалий ангел (про жінку); терм. високодохідна облігація, яка втратила свій рейтинг, або компанія, рейтинг якої знизився);

- політика – *appeal to Ceasar* (фраз. звернутися до вищої влади, до авторитету; терм. звернутися з закликом до виборців на виборах), *fishing expedition* (фраз. прагнення отримати відомості; терм. збір компрометуючих матеріалів), *favourite son* (фраз. улюблений син країни (Дж. Вашингтон); терм. популярний політичний діяч, що висувається в президенти);

- спорт – *fair go* (фраз, істинний успіх; терм. чесний бій в боксі з дотриманням правил), *rough stuff* (фраз. грубе поводження; терм. грубе порушення правил), *wooden spoon* (фраз. що набрав найменшу кількість очок з математики в Кембриджі; терм. останнє місце в змаганні);

- військова термінологія – *Black Maria* (фраз. тюремна карета; терм. німецький димовий снаряд (в Першу світову війну)), *hot corner* (фраз, небезпечне становище; термю саме пекло, жаркий ділянку бою), *on parole* (фраз. звільнений під чесне слово; терм. зобов'язується не брати участі у військових діях);

- морська термінологія – *Jacob's ladder* (фраз. «сходи Якова (бібл.); терм. шторм-трап), *have the legs of* (фраз. бігти швидше кого-небудь; терм. мати велику швидкість ходу);

- юридична термінологія – *bed and board* (фраз. пансіон, умови проживання; терм. подружні відносини), *hold good* (фраз. зберегти свою цінність, залишитися на колишньому високому рівні; терм. бути в силі, мати законну силу (про договір, угоду)), *man of straw* (фраз. ненадійна людина; терм. фіктивна, підставна особу на судовому процесі) та інші.

Отже, фразеологічні одиниці зазнають процесу термінологізації, і одиниці, що розвинули термінологічне значення, стають повноправними членами різних терміносистем.

На нашу думку, термінологізація фразеологічних одиниць – це такий складний процес, коли фразеологічна одиниця під впливом спеціального тексту, в який вона поміщена, втрачає образність, емоційність, оцінність – властивості

фразеологічних одиниць – і разом з цим розвиває конкретне, термінологічне значення, витoki якого слід шукати в денотативному значенні самої фразеологічної одиниці.

2.3 Транспозиція термінів у нетермінологічний контекст і розвиток їх фразеологічного значення

Перший етап переходу терміна у фразеологізм представляється як транспозиція, або приміщення терміна в нетермінологічний контекст. Дійсно, багато термінів фігурують в промові неспеціалістів або в художніх творах, де немає спеціального контексту.

Проілюструємо послідовно етапи утворення термінологізмів в результаті транспозиції терміна/професіоналізму в нетермінологічний контекст.

Словосполучення *be at fault* є прикладом термінологічного фразеологізму, що пройшов етапи 1 і 2, зазначені вище.

Англо-російський фразеологічний словник (далі – АРФС): 1) бути спантеличеним, перебувати в скрутному становищі, збентежений [полювання – втратити слід]; 2) помилятися, плекати ілюзії.

Kenk: *be at a loss; be puzzled, perplexed; be guilty of error, in the wrong [fault, (in hunting), loss of scent].*

Chamber's: *open to blame: (of dogs) unable to find the scent.*

Сучасне видання Oxford English Dictionary містить контекст, в якому словосполучення вживається в термінологічному значенні:

They (bloodhounds) are at fault... by overrunning the line (OEDII).

У наступному прикладі надмовне утворення поміщено в нетермінологічний контекст, але для пояснення дається посилання на термінологічну природу одиниці: *We are ...at fault, in the Hunter's term (OED II).*

Потім дане словосполучення фігурує в нетермінологічному контексті вже без посилання на його термін-прототип:

*The natural presumption is that it is not his already provoked skill that is **at fault** but rather the nature of the theories* (OED II).

Словосполучення *clear the decks* характеризується тим, що є морським терміном і фразеологізмом одночасно, причому за допомогою наведених нижче контекстів можна простежити всі три перші етапи.

АРФС: 1) бути готовими до будь-чого (будь-яким діям, боротьбі і т. п.) [мор. приготуватися до бою]; 2) з'їсти всю їжу, поставлену на стіл.

OED I: to free from obstructions, obstacles, impediments, things or persons that obstruct or cumber a space; to make open or void for passage or operations.

Freeman: Prepare. Get ready [or nautical: before a sea battle or 'action' begins, the deck of each ship was cleared of all unnecessary or impeding objects].

У виданні Oxford English Dictionary за визначенням даного словосполучення дається контекст, який демонструє термінологічне вживання даної одиниці: *They cleared the decks amid the clamorous cries of multitudes* (OED I). Інше фразеологічне значення даного термінологізма – «з'їсти всю їжу, поставлену на стіл» – реалізується в наступному прикладі: *He left the banquet to be discussed by his officers and men, who ... soon cleared the decks* (OED II).

В даному випадку на те, що було з'їдено вся їжа, вказує лексема «банкет» ("banquet"): після відходу головного героя присутні досить швидко «змели всі зі столів».

2.4 Моделювання термінологічних фразеологізмів

При дослідженні термінологічних фразеологізмів виявляється, що структура їх дуже різноманітна.

Традиційно структура будь-яких мовних явищ піддається аналізу з точки зору частин мови, безпосередньо їх складових. У нашому дослідженні, беручи до уваги двоплановість термінологізмів, ми розглядаємо їх з двох точок зору: лексичної і граматичної організації термінологічних фразеологізмів.

Лексичне моделювання. При виявленні етапів виникнення термінологізмів називалася стадія, при якій термін, будучи вжитий в термінологічному тексті, з якої-небудь причини знаходив застосування в літературній мові, причому про його «приналежності» до термінів часто нагадували лапки або посилання на галузь науки, до якої він належить. Питання про галузь науки, яка є «донором» даного терміну, пов'язаний і з проблемою визначення лексичного складу тих термінів, які, пройшовши вищевказані етапи, стають фразеологізмами.

Класифікаційні описи термінологічних словосполучень, відрізняючись один від одного класифікаційними підставами, у своїй сукупності сприяють розкриттю істотних ознак, природи термінів, а в нашому дослідженні – і термінологізмів.

Встановлено, що за характером лексичного значення компонентів, тобто в залежності від їх приналежності до спеціальної термінології або до загальноживаної лексики (в нашому дослідженні – відповідно до лексичної структуризації), термінологічні словосполучення поділяються на 3 основні групи:

- термінологічні словосполучення, у яких всі компоненти є спеціальними термінами, що вживаються самостійно поза даного поєднання;
- термінологічні словосполучення, один з компонентів яких є спеціальним терміном, а інший загальноживаним словом;
- термінологічні словосполучення, у яких всі компоненти є загальноживаними словами, що здобувають спеціальне значення лише при поєднанні один з одним [25].

В даному дослідженні неодноразово говорилося про те, що аналізовані одиниці етимологічно пов'язані з термінами. При аналізі термінологізмів

з'ясувалося, що їх класифікація за лексичним компонентом аналогічна класифікації термінологічних словосполучень.

Термінологічні фразеологізми відповідно до їх лексичного складу можна також класифікувати як одиниці, що містять тільки терміни (без урахування службових слів), наприклад: *acid test, chain reaction, at a discount, shift gears, in the wake of*; утворення, в складі яких присутні як терміни, так і нетерміни: *tidal wave, unknown quantity, of the first water, the villain of the piece, quantum jump, personal equation, low-water mark, lucid interval, a short fuse*; і, нарешті, словосполучення, що складаються тільки з загальноживаних слів: *get under way, to make heavy weather, second wind, go to earth, be down and out, draw a blank, to fight shy* та ін.

Наш аналіз показує, що всього 3% від кількості розглянутих словосполучень становлять термінологізми першого типу (тільки терміни); 6% одиниць представляють конструкції другого, «змішаного» типу; всі інші одиниці, – а це понад 90% – представляють собою утворення, в яких немає жодного слова-терміну. Можна зробити висновок про природу термінологізмів: чим менше дійсних термінів в їх складі, тим більша ймовірність переходу терміну у фразеологізм.

При розгляді термінологічних фразеологізмів виявляється і така ознака як невідповідність терміну його лексичному складу. Так як всі термінологічні одиниці вивірялися за спеціальними термінологічним англо-англійським словниками, і виявилось, що в складі споконвічних термінів найчастіше спостерігається поєднання слова-терміна і слова-нетерміна. В.М. Лейчик вказує, що «при описі явищ ... застосовується величезна кількість лексичних одиниць, що не мають строгого визначення або тому, що вони поки не залучені в науковий обіг, або тому, що вони не висловлюють наукового поняття. Саме про ці лексичних одиницях і можна з повною підставою сказати, що вони мають ознаку загальнозрозумілості» [28, 71].

Є підстави припустити, що дану ознаку загальнозрозумілості можна віднести і до термінологічних фразеологізмів: завдяки цієї ознакою терміни, пройшовши певні етапи, трансформуються у фразеологічні одиниці.

З іншого боку, здається «ненауковість» терміну, тобто, поєднання в ньому слів-термінів і слів загальнолітературної мови, нерідко буває оманлива. Так, при аналізі словосполучення *high/low water mark* виявилось, що термінологічну його основу складає словосполучення *high water* або *low water*, на перший погляд ці словосполучення належать до загальнолітературної мови, проте вони термінологічним. У словнику термінів McGraw знаходимо такі дефініції:

high water McGraw: [oceanogr.] – the maximum height reached by a rising tide;

low water McGraw: [oceanogr.] – the difference between the heights of two successive low tides.

Отже, проаналізувавши вищевказані одиниці з точки зору їх лексичного складу, пропонується наступна схема їх аналізу.

Ми користуємося термінологічними і фразеологічними одномовними словниками. Перші необхідні для з'ясування походження даних фразеологічних об'єднань від термінів і функціонування даних термінів в сучасній англійській науковій літературі; фразеологічні словники обов'язкові для підтвердження того, що розглядаються одиниці дійсно є фразеологічними. Для цієї ж мети залучаються тексти з наукової літератури та художніх творів.

Перша група термінологізмів – сама нечисленна – розглядається з точки зору наявності в них термінів. Було поставлено завдання: переконатися в тому, що, дійсно, кожне слово, що входить до складу даної одиниці, є терміном.

Розглянемо словосполучення *acid test*. АРФС: "лакмусовий папірець", пробний камінь, серйозне випробування [хім. проба на кислу реакцію].

DECI: a test that shows true worth (originally a test with acid to ensure a metal was gold).

Fowler's: the measure, as our correspondent says, provides an acid test for every Free Trader.

Collins: a decisive, critical, crucial test. The phrase in its original and scientific sense meant the testing of a substance to find whether it contained gold, with nitric acid. It then came to be used figuratively in a general sense for subjecting anything to a severe test. At best it is a cliché. Sir Alan Herbert gives an absurd example of its use in an advertisement of flats, where all it meant was that, as he puts it, you may go and have a look at the flats, and by inspection satisfy yourself that they are genuine flats, and not bathing machines or henroosts cunningly devised.

Далі наводимо дефініції слів *acid* і *test*, як вони даються в словниках McGraw – Dictionary of Scientific and Technical Terms і The Concise Oxford Dictionary (COD).

McGraw: acid [chem].

1. Any of a class of chemical compounds whose aqueous solutions turn blue litmus paper red, react with and dissolve certain metals to form salts, and react with basis to form salts.

2. A compound capable of transferring a hydrogen ion in solution.

McGraw: test ["ind eng] – a procedure in which the performance of a product is measured under various conditions.

COD: (chem.) reagent, substance employed to reveal presence of another in a compound.

Контексти з новітнього словника OED II доводять наявність декількох значень у термінологізма, який вживається в науковій прозі та художніх творах: в першому випадку – вживання термінологічне, у другому – фразеологічне.

*The old-fashioned platinum alloy ... can hardly be said to have any golden tinge in its appearance. It certainly withstood **the acid test** very well, and this will be the only point of resemblance worthy of comparison* (OED II).

The acid test, however, would come with the Foreign Ministers' Meeting in October, when generalities had to be translated into specific agreement (OED II).

Реалізація словосполученням свого переносного значення тим цікавіша в даному випадку, що одиниця використовується в публіцистичному стилі – в замітці з газети, що доводить здатність термінологізма до проникнення в усі шари мови. Наведемо ще один приклад вживання словосполучення *acid test*:

You've passed your exams, but the first few months on the job will be acid test (DECI).

Наступний розглянутий термінологізм є *shift gears*.

АРФС: міняти, змінювати темп, тактику і т.д. [техн. перемикати передачі].

Longman: to change the speed or power with which one is doing smth.

У словнику McGraw знаходимо дефініції обох слів.

АРФС: міняти, змінювати темп, тактику і т.д. [техн. перемикати передачі].

Longman: not fml. to change the speed or power with which one is doing smth.

У словнику McGraw знаходимо дефініції обох слів.

McGraw: *shift* [mech. eng.] – to change the ratio of the driving to the driven gears.

To obtain the desired rotational speed or to avoid overloading and stalling an engine or a motor gear [des.eng.].

A toothed machine element used to transmit motion between rotating shafts when the centre distance of the shafts is not too large, [mech.eng.].

A mechanism performing a specific function in a machine.

Так як вживання терміну *shift gears* в словнику McGraw доводить, що даний термін дійсно існує, причому в кількох галузях науки, то ми наводимо контексти, в яких дане словосполучення є фразеологічним об'єднанням:

*His listeners were disappointed at first, but then the speaker suddenly **shifted gears** and delivered some really exciting arguments (Longman I).*

Here in these hours of late afternoon and evening Adam saw his uncle shift gears ... the pace quickened, the routine became more complex, the burden heavier (E. O'Connor, *The Last Hurrah*, АРФС).

Дані приклади не тільки вказують на факт вживання термінологічних фразеологізмів в словниках і контексті художніх творів, вони ще й показують, що присутність у складі словосполучення слів-термінів позначається на експресивності даної одиниці: «міняти темп, змінювати тактику», – ці значення реалізуються в контекстах для підкреслення тактики персонажів або зміни їх настрою.

Наступна група представлена одиницями, що складаються з слів-термінів і слів-нетермінів. Як зазначалося вище, таких одиниць налічується більше, ніж тих, які представляють собою поєднання тільки слів-термінів.

Наприклад, *common denominator*.

АРФС: загальна подібна риса [мат. спільний знаменник].

OEDII: (a) a common multiple of the denominators of two or more fractions, i.e. a number that is a multiple of the denominator of each of them.

(b) fig. something common to or characteristic of a number of things, people, etc.; also attire; so least or lowest common denominator, the lowest possible common denominator; also attrib. and fig.

Cowie I: (least) common multiply of denominators of several fractions, (fig) common feature of members of a group.

Отже, дане словосполучення складається з загальнолітературного слова *common* і терміну *denominator*. Доказ термінологічної природи слова *denominator* знаходимо в словниках Concise Oxford і McGraw:

COD: number below the line in vulgar fraction, divisor.

McGraw: [math.] – in a fraction, the term that divides the other term (called numerator) and is written below the line.

В цьому ж словнику знаходимо визначення терміну *common denominator*:

McGraw: [math.] –any common multiple of the denominators of a collection of fractions.

Немає сумніву, що дане словосполучення широко вживається як у термінологічній літературі, так і в повсякденній мові і художніх творах. Наведемо приклади таких контекстів.

In practice it is usually the least common denominator that the fractions are compared by (OED II).

Приклад, наведений в OED II, запозичений з математичного спеціального журналу. Використання прямого сенсу терміну очевидно. У наступних прикладах наявності фразеологічний значення даного термінологізма.

All the black-and-white processes have a common denominator (OED II).

В даному випадку мова йде про судові процеси, порушених у судах з приводу злочинів, винуватцями яких можуть стати будь-які громадяни країни, незалежно від їх кольору шкіри.

Наступний приклад – також зі словника OED II; він відноситься до галузі мистецтва.

Searching among this raw material of art for the lowest common denominator on which to base a new style (OED II).

Незважаючи на те, що мистецтво і математика часто стикаються, абсолютно очевидно, що в цьому прикладі *common denominator* використовується в переносному сенсі, підкреслюючи складність проблеми: знайти підходящий матеріал для створення нового і, швидше за все, абсолютно неповторного стилю.

Говорячи про науково-технічні термін, Н.Н. Левінський підкреслював, що вони є не тільки «найбільш численний, але і найбільш рухомий частиною словникового складу мови. Вони знаходяться в постійній взаємодії з неспеціальною областю словника (загальнонаукової лексики), взаємно

збагачуючи один одного» [25, 3]. Цю тезу безпосередньо відноситься до термінологічних фразеологізмів, що складається з слова-терміну і слова-нетерміна, так як в них взаємодіють не тільки самі одиниці, їх складові, а й весь контекст.

Всі компоненти фразеологічних об'єднань, кількість яких коливається від 2-х до 4-х і більше, не є термінами, більш того, їх термінологічне походження часом можна розпізнати або за допомогою наукового тексту, в якому вони вживаються, або за допомогою фразеологічного словника, з позначками мор., техн., воєн., полюв. (АРФС), naut., Milit., Chem., Elec., Math., Etc (OED I, OED II, Kenk, Longman, Cowie та інші).

Безумовно, по деяких компонентах можна судити, до якої області знання або мистецтва відноситься даний термінологізм. Так, якщо в складі одиниці є слово *sail* - *strike sail, put on all sails, shorten/take in sail, hoist/make sail, haul in one's sails, plain/smooth sailing* – справедливо припустити, що етимологічно вона пов'язана з морем, з морськими реаліями; якщо одна з одиниць в словосполученні *start, finish, running* або *round*, то стає очевидним, що одиниці *from start to finish, a false start, a front runner, make/take up the running, lose/win the first round* виникли на основі спортивних термінів. Одиниці *be off the scent, double on one's traces* припускають зв'язок з мисливськими термінами.

Слід зазначити, що деякі термінологізми в своєму складі містять слова, які спочатку були загальнолітературними, але під впливом обставин вони придбали лексико-семантичні варіанти професійного характеру. До таких слів ми відносимо *start, finish* і *round*.

Серед термінологізмів часто зустрічаються і такі одиниці, чию етимологію складно визначити без спеціального аналізу. Так, наприклад, одиниця *be at a loss* походить від мисливського терміну, так як спочатку вона характеризувала собаку,

яка втратила слід; словосполучення *be nowhere* походить від спортивного терміну «не потрапити в число фіналістів».

Отже, на підставі детального аналізу термінологічних фразеологізмів одиниць з точки зору складових їх лексичних одиниць можна зробити висновок: чим менше в складі вихідного термінологічного словосполучення слів-термінів, які можуть функціонувати в своєму початковому значенні в будь-якій області знання, реалізуючи найперше, термінологічне значення, тим більше можливості у такого терміна розвинути переосмислене, фразеологічне значення і стати членом фразеологічної системи англійської мови, набуваючи таким чином статус особливої фразеологічної одиниці, що має пряме і переосмислено значення.

Що ж стосується термінів, що складаються тільки з слово-термінів або з термінів і нетермінів, то вони набагато рідше переходять в розряд термінологічних фразеологізмів.

Граматичне моделювання.

При дослідженні структури термінологічних фразеологізмів виявилось, що кількість компонентів даних одиниць може варіюватися від 2 до 5, а по своїй приналежності до частин мови компоненти можуть співвідноситися з іменниками, дієсловами, прикметниками, приводами, рідше - прислівниками і числівниками.

Однак відразу відзначимо, що найбільшу кількість склали дієслівні термінологізми (52%), субстантивні (16%) і адвербіальні (12,7%) одиниці. На частку всіх інших структур, таким чином, доводиться 19,3% від загального числа розглянутих одиниць.

Отже, розглянемо і проілюструємо прикладами послідовно основні дієслівні, субстантивні і адвербіальні термінологічні фразеологізми. Структурні моделі розташовуються в порядку наростання кількості їх компонентів.

Дієслівні термінологізми.

1) V + N – двокомпонентна модель, представлена такими словосполученнями як: *beat a retreat, miss stays, pass the buck, plumb the depths, pull a punch, pull (the) strings/wires, ride/weather the storm, set the pace, shorten sail, strike a balance, swing the lead, hit the jackpot* та ін. Наведемо приклади вживання деяких термінологізмів з даною структурою в художніх творах.

John Pontifix tried to get her to take a house to herself, but Alethea told him to mind his own business so plainly that he had to beat a retreat (S. Butler, *The Way of All Flesh*, ch. XXXII).

... he pulled no punches in his efforts to defeat Frank Duryea (E.S. Gardner, *The Case of the Smoking Chimney*, Foreword).

*Poor Madge! She had picked the winner. But Sadie and Sammy would **hit the jackpot*** (I. Murdock, *Under the Net*, ch.XI).

В даному випадку словосполучення *hit the jackpot* вживається не стосовно до азартних ігор. Завдяки зраді подруги головні герої твору виявляться володарями кругленької суми, тобто «зірвуть банк».

2. V + prep + N трьохкомпонентна структура, представлена наступними одиницями:

Be/ keep on the alert, come to a head, get into gear, go into committee, keep to the record, put in/into the field, throw in the towel, throw into the discard та ін.

"... We'll portray Mattiece as a good citizen back then, but now he is a madman. "

"He is a madman".

"Yes, he is. And right now he's like a wounded dog backed in a corner. You must convince him to throw in the towel... I think he 7/ listen to you... " (J. Grisham, *The Pelican Brief*, Ch. 33).

У політичному детективі Дж. Грішема високопоставлені політики розробляють план, як змусити впливового мільярдера відступитися від його принципів. Помічник Президента Коул наполягає на тому, щоб Маттіссе «викинув

рушник на ринг», як це роблять боксери, які визнали поразку. Таким чином, спортивний термін *throw in the towel* набуває значення «*to surrender*» – «здатися».

3. V + Pron + N – трьохкомпонентна структурна модель, представлена наступними виразами: *feel one's oats*, *give smb. a broadside*, *give smb. the bird*, *give smb. the cue*, *give smb (smth.) the gun*, *hit one's stride*, *hold/stand one's ground*, *rush one's fences*, *shape one's course* та ін.

Наведемо приклади використання деяких термінологізмів цього типу:

'And it was only after we had made all plans for the honeymoon that I found it wasn't the Tubby I'd thought it was, but another Tubby...'

'What did you do?'

'Oh, I gave him the bird.' (P.G. Wodehouse, *Pigs Have Wings*, Chapter Five.

'I think you are not a happy fellow', she said ... 'I am now going' - 'Yes' - did she think she needed his permission. She stood her ground uncertainly (L.Clarke, *Sunday Whiteman*, Part One).

Aliette was not the type of woman who liked rushing her fences, either mentally or on horseback (OEDII).

В останньому прикладі звертає на себе увагу актуалізація двох значень термінологізма: термінологічного (мисливський термін «переслідувати видобуток, як правило, верхи на коні») і фразеологічного – «діяти слішклм поспішно, прискорювати хід подій»).

4. V + Adj + N – трьохкомпонентна структурна модель, в складі якої - три головні частини мови: дієслово, прикметник, іменник. Таку структуру мають наступні термінологізми: *back the wrong horse*, *get a good hand*, *have a good (long) innings*, *make a dead set*, *make heavy weather*, *play a lone hand*, *press/push the panic button* та ін. Розглянемо приклад з цими термінологічними фразеологізмами:

Tom was making heavy weather of a chat with Miss Buck ... when the arrival of Mussey's cab at the front door set him free (J.Lindsay, *Picnic at Hanging Rock*, ch. 13).

Субстантивні термінологізми.

1. N + N – двокомпонентна структура, яка складається з 2 іменників: *a gallery play, an iron curtain, a zero hour, flotsam and jetsam, nip and tuck, permutations and combinations*. Приклади вживання:

*I just wanted to record my personal conviction that one should meet writers and scholars from behind **the iron curtain** whenever possible (Cowie I).*

*For Ernest **zero hour** was approaching. If his father ... still refused to make him an accountant, then he would hate him for ever (R. Greenwood, Mr. Bunting, ch. XI).*

2. Adj + N – найчисленніша група двокомпонентних термінологізмів: *a brass hat, a cold trail, a dark horse, a stalking horse, a ding-dong battle, a false start, a forbidden game, long odds, an open cheque, a preliminary canter, a splendid isolation, a fair game* та ін. Наведемо приклади використання:

Two of the children were engaged in a ding-dong battle in the bicycle shed, surrounded by a circle of classmates (Cowie II);

The judge remarked that what films stars did in their own homes was their own affair, and that their private lives should not be considered as fair game for newspaper reporters (Longman I);

"Suggestible - it is that word that the mystery of Mr Cust consists! It was not enough for you, Mr Clarke, to devise this plan of a series to distract attention from a single crime. You had also to have a stalking horse (A. Christie, The ABC Murders, Ch. 34).

3. N + prep + N – трьохкомпонентна структурна модель, представлена такими виразами як: *the bottom of the bag, change of base, change of front, a flag of distress, a flash in the pan, the lay (lie) of the land, pride of place, a villain of the piece* та ін. Розглянемо та проаналізуємо наведений приклад:

"You still refuse to admit to ahving compromised her? "

"No, I haven't compromised her and I refuse to believe that saying that damned girl's life would cast me into the role of the major villain of the piece in this farce" (C. Coulter, The Offer, Ch. 17).

В даному контексті молодій людині, що врятував дівчину життя і провів з нею чимало часу в лісі, доглядаючи за нею і повертаючи до життя, звинувачують в тому, що він її спокусив. З обуренням Філіп Мерсенрольт відмовляється грати «роль головного лиходія» і спростовує всі звинувачення.

Адвербіальні термінологізми.

1. Prep + N – двокомпонентна структурна модель, доволі поширена: *across the board, against the grain, for keeps, in force, in gear, out of commission, with a rush* та ін.

On the day the school was opened to visitors, all the parents turned out in force (Longman I).

When you work, when you 're doing economics, whatever it is you do, do you feel...' she stopped again — 'alive? The way Mary means?'

*'Yes. Totally full. I feel **in gear**, like a powerful machine working at full capacity'* (M. French, Our Father, P.I, Ch. 8, p. 173).

І в даному випадку звернемо увагу на антропоцентризм термінологічного фразеологізму *in gear*. Термін *in gear* («на передачу») відноситься, як правило, до технічного пристрою: мотору, автомобілю і т. д. У наведеному контексті одна з героїнь вживає цю одиницю не в термінологічному, а у фразеологічному значенні, хоча і порівнює себе з верстатом, працюючим на повну потужність.

2. N + and + N – трьохкомпонентна структурна модель з обов'язковим вживанням сполучника: *bag and baggage, horse and foot, horse and horse, neck and neck*. Наприклад:

It was horse and horse between the professors (OED I);

Neck and neck they hurtled towards the Snitch — all the Chases seemed to have forgotten what they were supposed to be doing as they hang midair to watch (J. Rowling, Harry Potter and the Sorcerer's Stone Ch. Eleven).

3. Prep + N + prep + N – чотирьохкомпонентна структурна модель, представлена наступними термінологізмами: *from start to finish, from pillar to post, from stem to stem*.

'All I can tell you is what I told you before: Mrs.Lorrimer is a first- class player ... She was brilliant from start to finish (A.Christie, Cards on the Table, ch. Ten).

You and I will search the garage. We '11 go through it from start to finish (E.S. Gardner, The Case of the Waylaid Wolf, ch. 13, АРФС).

Отже, розглянувши основні структурні моделі термінологічних фразеологізмів, ми переконуємося у великій різноманітності їх структури: кількість компонентів варіюється від 2 до 4.

Висновки до 2 розділу

При розгляді термінологічних фразеологізмів виявляється і така ознака як невідповідність терміну його лексичному складу. Так як всі термінологічні одиниці вивірялися за спеціальними термінологічним англо-англійським словниками, і виявилось, що в складі споконвічних термінів найчастіше спостерігається поєднання слова-терміна і слова-нетерміна.

Незважаючи на різницю у визначенні процесу переходу терміна у фразеологізм, лінгвісти в основному погоджуються з присутністю в ньому метафоризації, відволікання, переосмислення. Однак з нашої точки зору, є і істотний недолік в тлумаченні даного процесу: говорячи про «переході терміна у фразеологізм», вчені недооцінюють особливість розглянутих мовних одиниць, яка проявляється в наявності двох (або більше) значень: обов'язково – термінологічного/професійного і фразеологічного, причому число фразеологічних значень може перевищувати одну одиницю.

В ході роботи було визначено, що кількість компонентів в термінологізмі може бути від 2 до 4 одиниць.

ВИСНОВКИ

Проведене лінгвістичне дослідження показало, що в сучасній англійській мові в даний час спостерігається інтенсивний обмін мовними одиницями між різними областями мови. Вельми інтенсивно терміни різноманітних областей знання, науки, культури, соціального життя потрапляють в літературну мову і після переосмислення розвивають переносні, фразеологічні значення, не перестаючи, проте, бути повноправними членами терміносистем. Такі одиниці характеризуються наявністю декількох значень, причому перше значення – завжди спеціальне, а інше/інші *making heavy weather of making heavy weather of* фразеологічні.

Дані одиниці отримали назву «термінологізми», що, на нашу думку, відображає унікальну природу надслівних утворень, проаналізованих у цій роботі. Синонімом терміна «термінологізм» можна вважати «термінологічний фразеологізм».

Таким чином, пропонується наступне визначення термінологізма: це мовний феномен, що полягає в тому, що надслівне утворення має буквальне значення, термінологічне або професійне, на основі якого розвивається переосмислене, і дані значення (а їх може бути кілька у однієї одиниці) актуалізуються в залежності від контексту вживання – термінологічного або нетермінологічного.

Процес детермінологізації терміна є багатоповерхове утворення: термін поміщається в нетермінологічний контекст, починає відчувати процес переосмислення і розвиває нове, пов'язане з термінологічним, метафоричне значення, закріплюється в мові в своєму новому фразеологічному значенні; в подальшому можливий розвиток словотворчих трансформацій (термінологізми можуть відчувати процеси деривації, словоскладання, стилістичні трансформації або деформації).

Іншим процесом, розглянутим в роботі, є процес термінологізації існуючих фразеологізмів. В цьому випадку у надмовних одиниць розвивається спеціальне значення, вони, як правило, стають членами таких терміносистем як юриспруденція, політика, спорт і інших, які передбачають участь великої кількості людей. Такі терміносистеми названі в пропонованій роботі «відкритими» на відміну від «закритих», більш спеціалізованих (таких, як терміносистеми фізики, хімії і т. п.). Процес термінологізації фразеологічних одиниць також пов'язаний з транспозицією фразеологізмів в спеціальний контекст, де сам контекст передбачає використання даних утворень в термінологічному значенні. Відзначимо, що спеціальне значення пов'язано з фразеологічним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ'

1. Алексеева Л.М. Дери́ваційний аспект дослідження терміна і процесів термінотворення. Дис. ... канд. філол. наук / Л.М. Алексеева. – Перм, 1990. – 241 с.
2. Алексеева Л.М. Лінгвістика терміна // Лексикологія. Термінознавство. Стилїстика. Зб. наукових праць. Присвячується ювілею В.М. Лэйчика / Л.М. Алексеева. – Москва – Рязань, 2003. – С. 37 – 41.
3. Алексеева Л.М. Проблеми терміна і термінотворення. Навчальний посібник зі спецкурсу / Л.М. Алексеева. – Перм: Вид-во Пермського університету, 1998. – 120 с.
4. Амосова Н.Н. Основи англійської фразеології / Н.Н. Амосова. – Л.: Вид-во Ленінгр. У-ту., 1963. – 194 с.
5. Баллі Ш. Французька стилїстика / Ш. Баллі. – М.: Інозем. література, 1961. – 394 с.
6. Бергер М.Г. Деякі загальні питання термінології як науки // Семіотичні проблеми мов науки, термінології та інформатики / М.Г. Бергер. – Ч. 2. – М., 1971. – С. 316 – 319.
7. Будагов Р.А. Нариси з мовознавства / Р.А. Будагов. – М.: Вид-во Академії наук, 1953. – 280 с.
8. Букіна А.В. До питання про десемантизацію загальнонаукового слова (метафоричність терміна) // Лінгвістичні аспекти термінології / А.В. Букіна. – Вороніж, 1980. – С. 28 – 32.
9. Герд О.С. Ще раз про значення терміна // Лінгвістичні аспекти термінології / О.С. Герд. – Вороніж, 1980. – С. 3 – 9.
10. Головін Б.Н., Кобрін Р.Ю. Лінгвістичні основи вчення про терміни / Б.Н. Головін. – М.: Вища школа, 1987. – 103 с.

11. Головін Б.М. Роль термінології в науковому та навчальному спілкуванні // Термін і слово. Міжвузівський збірник / Б.М. Головін. – Горький, 1979. – С. 14 – 23.
12. Гриньов С.В. Введення в термінознавство / С.В. Гриньов. – М.: Московський Ліцей, 1993. – 299 с.
13. Даниленко В.П. Лінгвістичні вимоги до стандартизованої термінології // Термінологія і норма. Про мову термінологічних стандартів / В.П. Даниленко. – М.: Наука, 1972. – С. 5 – 32.
14. Даниленко В.П. Про основні лінгвістичні вимоги до стандартизованих термінів // Семіотичні проблеми мов науки, термінології та інформатики / В.П. Даниленко. – Ч. I. – М., 1971. – С. 72 – 78.
15. Джапарідзе Л.Д. Структурно-семантична характеристика спеціальної лексики англійської мови. Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Л.Д. Джапарідзе. – М., 1981. – 24 с.
16. Караулов Ю.Н. Лінгвістичне конструювання і тезаурус літературної мови / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1981. – 357 с.
17. Капанадзе Л.А. Про поняття «термін» і «термінологія» // Історія вітчизняного термінознавства / Л.А. Капанадзе. – Том 2. – Напрями і методи термінологічних досліджень. Книга 1 / Під. ред. В.А. Татарінова. – М.: Московський ліцей. – С. 260 – 271.
18. Капанадзе Л.А. Фразеологізація в термінологіях // Проблеми фразеології і завдання її вивчення у вищій і середній школі. Тези доповідей Міжвузівської конференції / Л.А. Капанадзе. – Череповець, 1965. – С. 54 – 55.
19. Кобрін Р.Ю. Досвід лінгвістичного аналізу термінології. Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Р.Ю. Кобрін. – Горький, 1969. – 20 с.

20 Кобрін Р.Ю. Про порівняльний аналіз вільних, фразеологічних і термінологічних словосполучень // Вчені записки Горьковського університету. Серія лінгвістична / Р.Ю. Кобрін. – Вип. 99. – Горький, 1970. – С. 15 – 28.

21. Кожин О.М. Лексико-семантичні засоби складових найменувань (на матеріалі військової лексики російської мови). Автореф. дис. ... д-ра філол. наук / О.М. Кожин. – М., 1967. – 28 с.

22. Кунін О.В. Англійська фразеологія (теоретичний курс) / О.В. Кунін. – М.: Вища школа, 1970. – 343 с.

23. Кунін О.В. Внутрішня форма фразеологічних одиниць // Слово в граматиці і словниках / О.В. Кунін. – М.: Наука, 1984. – С. 183 – 188.

24. Кунін О.В. Фразеологія сучасної англійської мови / О.В. Кунін. – М.: Вид-во «Міжнародні відносини», 1972. – 277 с.

25. Левінський Н.Н. Двочленні терміни-словосполучення з препозитивним визначенням (на матеріалі американської військово статутній термінології). Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Н.Н. Левінський. – М., 1954. – 13 с.

26. Лейчик В.М. Про мовному субстраті терміна // Питання мовознавства / В.М. Лейчик. – №5. – М.: Наука, 1986. – С. 87 – 97.

27. Лейчик В.М. Проблеми вітчизняного термінознавства в кінці ХХ століття // Питання філології / В.М. Лейчик. – М.: Наука, 2002. – №2 – С. 20 – 30.

28. Лейчик В.М. Особливості термінології суспільних наук і сфери її використання // Мова і стиль наукового викладу. Лінгво-методичні дослідження / В.М. Лейчик. – М.: Наука, 1983. – С. 70 – 88.

29. Лейчик В.М. Терміни-фразеологізми в ряду номінативних словосполучень термінологічного характеру // Автоматизація обробки тексту. НТІ. Сер.2. Інформаційні процеси та системи / В.М. Лейчик. – М., 2002. – №12. – С. 33 – 37.

30. Мечковська Н.Б. До питання про терміни-фраземи // Питання фразеології / Н.Б. Мечковська. – Самарканд, 1977. – С. 7 – 11.
31. Нікуліна Е.О. Ідіофразеоматика в сучасній англійській мові. Дис. ... канд. філол. наук / Е.О. Нікуліна. – М., 1996. – 219 с.
32. Новікова І.О. Деякі види фразеологічних одиниць зі структурою пропозиції. Автореф. дис. ... канд. філол. наук / І.О. Новікова. – М., 1972. – 21 с.
33. Новодранова В.Ф. Проблеми термінотворення в когнітивно-комунікативному аспекті // Лексикологія. Термінознавство. Стилїстика. Зб. науч. праць. Присвячується ювілею В.М. Лейчика / В.Ф. Новодранова. – Москва-Рязань, 2003. – С. 150 – 153.
34. Олександрівська Л.В. Семантика терміна як члена загальнолітературної лексики (на матеріалі морської термінології). Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Л.В. Олександрівська. – М., 1973. – 23 с.
35. Петров М.Г. Фразеологія в медичній термінології. Автореф. дис. ... канд. філол. наук / М.Г. Петров. – М., 1968. – 18 с.
36. Реформатський О.О. Що таке термін і термінологія // Питання термінології / О.О. Реформатський. – М., 1961. – С. 46 – 54.
37. Скворцов Л.І. Питання термінології і термінотворення в епоху НТР // Термінологія і культура мови / Л.І. Скворцов. – М.: Наука, 1981. – С. 5 – 28.
38. Соловйов В.Д., Бурбешкіна З.А., Сологян А.М. До питання про визначення терміна // Семіотичні проблеми мови науки, термінології та інформатики / в.Д. Соловйов. – Ч. II. – М., 1971. – С. 365 – 370.
39. Соловйов В.П. Фразеологізація термінологічних словосполучень // Освіта і функціонування фразеологічних одиниць / В.П. Соловйов. – Ростов-на-Дону: Вид-во Ростовського ун-ту, 1981. – С. 32 – 35.
40. Сорокін Ю.С. Мова науки і літературна мова // Художнє і наукова творчість / Ю.С. Сорокін. – Л.: Наука, 1972. – С. 178 – 193.

41. Сороколетов Ф.П. Термінологія і лексикографія // Теорія мови. Методи його дослідження та викладання / Ф.П. Сороколетов. – Л., 1981. – С. 249 – 253.
42. Татаринів В.А. Історія вітчизняного термінознавства. Кн. 2 / В.А. Татаринів. – М: Московський ліцей, 1999. – 357 с.
43. Філін Ф.П. Витоки і долі російської літературної мови / Ф.П. Філін. – М.: Наука, 1981. – 327 с.
44. Хаютін А.Д. Термін, термінологія, номенклатура. Навч. допомога / А.Д. Хаютін. – Самарканд, 1972. – 128 с.
45. Шелов С.Д. Теорія термінознавства та термінологічна лексикографія: співвідношення в термінологічній базі даних // Лексикологія. Термінознавство. Стилїстика. Зб. науч. праць. Присвячується ювілею В.М. Лейчика / С.Д. Шелов. – Москва – Рязань, 2003. – С. 179 – 85.

Список словників

46. Кунін А.В. Англо-російський фразеологічний словник / А.В. Кунін. – М: Російська мова, 1984. – 994 с.
47. Словник української мови: в 11 томах. — Том 10, 1979. — Стор. 638.
48. Філософський енциклопедичний словник. – М.: Радянська енциклопедія, 1983. – 818 с.
49. Cowie A.P., MacLcin R., McCaig I.R. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. - 2 vols, London: Oxford University Press, 1984. – 1081 pp.
50. Cowie A.P., Mackin R., McCaig I.R. Oxford Dictionary of English Idioms. – Volume 2. – Oxford University Press, 1993. – 685 p.
51. Longman Dictionary of English Idioms. – London: Longman Group Ltd., 1979. – 387 p.
52. Longman Dictionary of English Language and Culture. – London: Longman Group Ltd., 1992. – 1528 p.

53. Longman Dictionary of Phrasal Verbs/ Ed. by R.Courtney. – London: Longman Group Ltd., 1983. – 734 p.

54. The Oxford Companion to the English Language. / Ed. by T. McArthur. – Oxford University Press, 1992. – 1147 p.

55. The Oxford English Dictionary. – 12 vols. (With Supplement and Bibliography). – Oxford: The Clarendon Press, 1933.

56. The Oxford English Dictionary – 20 vols. (With Supplement and Bibliography). 2. ed. – Oxford: The Clarendon Press, 1989.

57. The Oxford Illustrated Dictionary / Ed. by D.Eagle. – Oxford: The Clarendon Press, 1982. – 998 p.

Реферат

Дипломна робота: 52с., 57 використаних джерел.

Предметом вивчення стали, власне, термінологізми, їх виникнення в сучасній англійській мові та характерні особливості.

Об'єктом дослідження даної роботи виступають мовні одиниці, котрі поєднують у собі термінологічні і фразеологічні властивості, та сьогодні відомі нам як терміни і фразеологізми.

Мета роботи полягає в тому, щоб комплексно розглянути мовну одиницю (термінологізм) як результат взаємодії та взаємовпливу термінології і фразеології.

Позначена мета буде досягнута після виконання наступних завдань дослідження:

а) виявити основні фактори, які зумовили появу термінологізмів; б) дослідити взаємодію термінології та фразеології; в) описати основні характеристики термінологізмів, детально розглянути їх типи, особливості, способи творення; г) визначити різницю між поняттями «термін» та «фразеологізм».

Методи дослідження: аналітичний метод, метод структурного аналізу, описовий та порівняльні методи.

В першій частині роботи ми розглядаємо теоретичну частину питання, визначаємо природу досліджуваного терміна.

У другій частині ми наводимо приклади розповсюджених термінологізмів, досліджуємо їх структуру, розглядаємо їх варіативність та способи творення.

Наукова новизна полягає в тому, що термінологізми є цікавими з лінгвістичної точки зору елементами та постійно поповнюють нашу мову все більше і більше, вони варті більшої уваги та поглибленого дослідження.

Ключові слова: ТЕРМІНОЛОГІЗМ, ТЕРМІН, ФРАЗЕОЛОГІЗМ.

SUMMARY

Diploma paper: 52p., 57 sources.

Subject of the research: modern English terminologisms' origin, semantic, lexical and structural specifics.

Object of the research: linguistic units that combine terminological and phraseological properties, known to us as terms and phraseologisms.

The purpose of the work is to study the unit (terminologism) as the result of interaction and mutual influence of terminology and phraseology.

This aim will be achieved after coping with the following tasks: a) to identify the main factors that lead to the emergence of terminology; b) to investigate the interaction of terminology and phraseology; c) to describe the basic characteristics of terminologism, to study its peculiarities and ways of creation; d) to define the difference between the concepts "term" and "phraseologism".

Methods of the research – analytical method, method of structural analysis, descriptive and comparative methods.

In the first part of the work, we consider the theoretical part of the issue, determine the nature of the term under study.

In the second part we give examples of commonly used terminologisms, explore their structure, consider their variability and ways of creation.

The scientific novelty lies in the fact that terminologism is an element of interest from a linguistic point of view and is constantly adding to our language more and more; terminologisms are worth more attention and in-depth study.

Key words: TERMINOLOGISM, TERM, PHRASEOLOGISM.